

A törvények hatálya

Mint köztudomású, Sátoraljaújhely város képviselő-testülete 1997. június 20-án elhatározta, „*hogy a város életébe beilleszkedni nem tudó, a közbiztonságot megsértő és veszélyeztető személyeket nemkívánatos személyeknek nyilvánítja és a jövőben mindent megtesz annak érdekében, hogy ezen személyek elköltözését a városból a törvény eszközeivel elérje*”. A határozat másik pontja törvényes lehetőségeket keres arra, hogy renitens személyek ne költözessenek a városba. Dr. Kaltenbach Jenő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa szerint a testület ezzel az egy határozattal ötször helyezte hatályon kívül az alkotmányt: megsértette az igazságszolgáltatás bírói monopóliumát, az ártatlanság vélelmét, a mozgás szabadságát és a tartózkodási hely megválasztásának szabadságát, továbbá a hátrányos megkülönböztetés tilalmát (mivel a szóban forgó renitens személyek mind cigányok).

A képviselő-testület és a kisebbségi biztos konfliktusa társadalmi vitát robbantott ki. Ennek során többen is nagy indulattal kijelentették, hogy a törvényeket a cigányok vonatkozásában nem kell betartani. Ez a gondolkodásmód jelen volt június 20-án a sátoraljaújhelyi városához dísztermében. Fedőnév dr. Fráter Zsófia jegyző például a jegyzőkönyv tanúsága szerint megkérdezte a rendőrkapitányt, hogy „a rendőrség partner lenne-e abban, ha a testület olyan határozatot hoz, hogy ki kell telepíteni ezeket a családokat, a határozatot végrehajtja, akár van arra törvényes lehetőség, akár nincs? Zárájtelben megjegyezte, hogy véleménye szerint erre jelenleg nincs. Hangsúlyozta azonban, hogy ha a rendőrség a végrehajtáshoz a segítséget megadja, ha felvállalja, hogy ebből országos botrány lesz, a hivatal a maga részéről felvállalja, egy ilyen határozatot a karhatalom segítségével nélkül ugyanis nem lehet végrehajtani.” A rendőrkapitány azt felelte, hogy jogerős határozat esetén a rendőrség segít kitelepitni az önkényes beköltözőket. A jegyző erre közölte, hogy a szóban forgó személyek nem önkéntes beköltözők, hanem „személyi tulajdonú lakásokban laknak”. A kérdés szerinte arra vonatkozik, hogy a rendőrség segítene-e, ha az önkormányzat ezek közül utasítana ki valakit renitens magatartása miatt. Laczkó Károly polgármester erre a kérdésre igenlel felelt, csupán a „kitelepités” szó ellen tiltakozott.

Az ülés hangulatára jellemző, hogy több esetben is szavaztak olyan javaslatokról, melyek törvénytelenségre a jegyző elő-

zőleg felhívta a figyelmet. A képviselő-testület becsületére válik, hogy nem szavazta meg azokat a konkrét rendszabályokat, amelyek nyilvánvalóan jogszabályba ütköztek. De már az is háborzongató, hogy törvényes testület szavazásra szánja el magát olyankor is, amikor a javaslat törvénytelenségével tisztában van. Legfrappánsabban ezt a – hogy is mondjam? – lazaságot a polgármester fejezte ki, amikor a belügyminiszter tapintatosan elmarasztaló véleményével szemben kijelentette, hogy „Sátoraljaújhely 270 kilométerre van Budapesttől, ilyen távolságból sok mindent másképp láthat a miniszter úr, mint mi ott helyben”. A törvényeket csakugyan Budapestben hozzák, a Parlamentben, de hatályuk az egész ország területére kiterjed. Nem az a kérdés tehát, hogy a megsejtítő messzeség miként befolyásolja a nézelődő ítéletét, hanem, hogy érvényesek-e törvények 270 kilométerre Budapesttől, vagy sem.

Négy roma család Ricséről Sátoraljaújhelyre települt. Az újonnan jöttek közül többen – mint a június 20-i jegyzőkönyvben olvasom – „randalíroznak, lopnak, gyerekeket félemlítenek meg, elszedik tízóraitjukat, pénzüket, és olyan is előfordult, hogy zsillett tettek a gyerek nyakára”. Verekedésektől, sőt rablásoktól sem riadnak vissza. A helybeli roma közösség is fellépett ellenük, félve a cigányellenes fajgyűlölet elharapódzásától. Rövid időn belül a lakosság – joggal – hatósági intézkedést követelt. A bűncselekményeken kívül a félelem is elharapódzott, a károsultak nem mertek feljelentést tenni. Feljelentések híján a rendőrség úgy vélte, hogy nincs joga eljárást kezdeményezni. Ez – mint a kisebbségi jogok biztosa megállapítja – roppant tévedés: „A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény... a hivatalból való eljárást tekintti fő szabálynak”, és erre szabálysértési ügyekben is lehetőség nyílik. Ahelyett tehát, hogy a bűncselekmények és a szabálysértések elkövetőit törvényes úton felelősségre vonták volna, egy erre nem hivatott testület – a városi önkormányzat – kollektív büntetésre szánta el magát: családok törvényes eltávolítására, mert a „kitelepités” szónak rossz az akusztikája.

Fantáziámat mozgósítva megpróbálom elképzelni, hogy mit jelent a „törvényes” szó ebben az összefüggésben. Vagy azt jelenti, hogy nagy pénzért megveszik a házaikat (és így szándékuk ellenére azt demonstrálják, hogy Sátoraljaújhelyen a bűnözés és a randalírozás büntetlenségén kívül jöve-

delmet is biztosít), vagy pedig azt, hogy a rendőrség és egyéb hatóságok formailag nem kifogásolható akadékoskodásokkal addig keserítik az életüket, míg odébb nem állnak.

Ezen a ponton azonban nem hessenthető el a kérdés: hová menjenek? A nagy pénzből persze, amelyet lakásaikért esetleg kapnak, másutt is vásárolhatnak magánlakást, amíg a fennálló törvények érvényesek. De a sátoraljaújhelyi precedens előre vetíti a következő felvonás végkimenetelét. Az olyan döntés, mely egy embercsoportot kollektíve képtelennek bélyegez az emberi együttélésre, kimondatlanul azt a véleményt fogalmazza meg, hogy a szóban forgó embercsoportot másutt sem szabad befogadni. El kell különíteni, gettóba kell zárni, szögesdróttal kell körül venni ezeket a családokat. Törvényeink ezt nem engedik meg. Csakhogy – mint már említettem – társadalmunkban erősödik a meggyőződés, hogy a törvényeket a cigányok vonatkozásában nem kell betartani. Sok polgártársunk még mindig nem tanulta meg, hogy ő maga sincs biztonságban, mihelyt bárki kiragadható a törvények hatálya alól.

Nem szeretnék ezzel az ügygel kapcsolatban a cigánykérdés általános problémáiról beszélni. De nem hallgathatom el, hogy mennyire megdöbbentenek az indulattól megbicsakló hangok, melyek gyilkos ösztönök fortyogásáról adnak hírt. Ebben a légkörben különösen visszatetsző a képmutatás. A Népszabadság szeptember 4-i száma szerint Laczkó Károly polgármester „véletlen egybeesésnek” nevezte, hogy a polgárok közbiztonságát Sátoraljaújhelyen veszélyeztető egyedek „a cigány kisebbséghez tartoznak”. Ugyanő július 6-án a televízióban kijelentette: „Az az érzésem, hogy Nagykanizsától kezdve Ózdig ugyanaz, a tehát ez nem egy újhelyi jelenség. Valahol ha valamiben véleményem szerint a gének behatárolnak valamit, akkor ebben az esetben sajnos így van.” Magam is láttam, egy ismétlés során, miként formálja ajka ezeket a mondatokat. Azt állítja most, hogy szavait hamis összefüggésbe helyezték. Kíváncsi vagyok, miként találja ő e szavak számára olyan összefüggést, amelyet védeni tud. Ez a génmagyarázat jelzi, hogy korábbi szögesdrót-feltételezésem nem légből kapott, sőt, még végzetesebb metaforákkal is helyettesíthető. „Véletlen egybeesés” és „gének” – ugyanabból a szájból. A daganat egyáltalán nem létezik, de könyörtelenül ki kell vágni. Itt tartunk jelenleg.

Eörsi István